

Πανεπιστήμιο Πατρών

Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας

Κοινωνικοποίηση – Ταυτότητες – Απόκλιση

9^η Διάλεξη: 'Εκπαίδευση στις φυλακές'
Διδάσκουσα: Δώρα Κατσαμώρη

Οικουμενική Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (10 Δεκεμβρίου 1948)

Επειδή η αναγνώριση της αξιοπρέπειας, που είναι σύμφυτη σε όλα τα μέλη της ανθρώπινης οικογένειας, καθώς και των ίσων και αναπαλλοτρίωτων δικαιωμάτων τους αποτελεί το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο...

Επειδή έχει ουσιαστική σημασία να προστατεύονται τα ανθρώπινα δικαιώματα από ένα καθεστώς δικαίου, ώστε ο άνθρωπος να μην αναγκάζεται να προσφεύγει, ως έσχατο καταφύγιο, στην εξέγερση κατά της τυραννίας και της καταπίεσης...

Επειδή τα κράτη μέλη ανέλαβαν την υποχρέωση να εξασφαλίσουν, σε συνεργασία με τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών, τον αποτελεσματικό σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιακών ελευθεριών του ανθρώπου σε όλο τον κόσμο,

Επειδή η κατανόηση από όλους, αυτών των δικαιωμάτων και ελευθεριών, έχει εξαιρετική σημασία για να εκπληρωθεί πέρα ως πέρα αυτή η υποχρέωση,

Οικουμενική Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (10 Δεκεμβρίου 1948)

Διακηρύσσει ότι η παρούσα Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αποτελεί το κοινό ιδανικό στο οποίο πρέπει να στοχεύουν όλοι οι λαοί και όλα τα έθνη, έτσι ώστε κάθε άτομο και κάθε όργανο της κοινωνίας, με τη Διακήρυξη αυτή διαρκώς στη σκέψη, να καταβάλλει, μέσα από τη διδασκαλία και την παιδεία, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, κάθε προσπάθεια για να αναπτυχθεί ο σεβασμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών αυτών, και να εξασφαλιστεί προοδευτικά η παγκόσμια και αποτελεσματική εφαρμογή τους, τόσο ανάμεσα στους λαούς των ίδιων των κρατών μελών, όσο και ανάμεσα στους πληθυσμούς χωρών που βρίσκονται στη δικαιοδοσία τους.

Άρθρο 1

«Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφοσύνης»

Τι εννοούμε με τον όρο ευπαθείς κοινωνικά ομάδες;

Ως **ευπαθείς κοινωνικά ομάδες** (ΕΚΟ) χαρακτηρίζονται εκείνες οι ομάδες του πληθυσμού, που παρουσιάζουν περισσότερες πιθανότητες συγκριτικά με τον υπόλοιπο πληθυσμό, να στερηθούν βασικά κοινωνικά & δημόσια αγαθά, όπως είναι η εκπαίδευση, η υγειονομική περίθαλψη, η εργασία, κ.τ.λ.

*Νόμος 4019/2011
(ΦΕΚ Α216 / 20.9.2011)*

Κοινωνική Οικονομία & Κοινωνική Επιχειρηματικότητα

Ευπαθείς κοινωνικά ομάδες θεωρούνται «οι ομάδες του πληθυσμού, των οποίων η συμμετοχή στην κοινωνική και οικονομική ζωή δυσχεραίνεται, είτε εξαιτίας κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων, είτε εξαιτίας σωματικής ή ψυχικής ή νοητικής ή αισθητηριακής αναπηρίας, είτε εξαιτίας απρόβλεπτων γεγονότων, τα οποία επηρεάζουν την εύρυθμη λειτουργία της τοπικής ή ευρύτερα περιφερειακής οικονομίας».

Νόμος 4019/2011 (ΦΕΚ Α216 / 20.9.2011) Κοινωνική Οικονομία & Κοινωνική Επιχειρηματικότητα

**Τροποποιήθηκε από N4430/2016, (ΦΕΚ 205/Α/31.10.2016) «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις»*

ευάλωτες ομάδες πληθυσμού, όπου στην κατηγορία αυτή εντάσσονται οι ομάδες εκείνες του πληθυσμού που η ένταξη τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή **εμποδίζεται** από σωματικά και ψυχικά αίτια ή λόγω παραβατικής συμπεριφοράς (Άτομα με Αναπηρίες, άτομα εξαρτημένα από ουσίες ή σε διαδικασία απεξάρτησης, οροθετικοί, φυλακισμένοι/ αποφυλακισμένοι, ανήλικοι παραβάτες)

ειδικές ομάδες πληθυσμού, όπου περιγράφονται οι ομάδες εκείνες του πληθυσμού οι οποίες **βρίσκονται σε μειονεκτική θέση**, ως προς την ομαλή ένταξη τους στην αγορά εργασίας εξαιτίας οικονομικών, κοινωνικών και πολιτισμικών παραγόντων. Εδώ κατατάσσονται ενδεικτικά οι άνεργοι (νέοι, γυναίκες, άνω των πενήντα, μακροχρόνια άνεργοι), οι αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών και τα μέλη πολύτεκνων οικογενειών, γυναίκες θύματα κακοποίησης, οι αναλφάβητοι, οι κάτοικοι απομακρυσμένων ορεινών και νησιωτικών περιοχών, τα άτομα με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, οι μετανάστες και οι πρόσφυγες.

Νόμος 4019/2011

(ΦΕΚ Α216 / 20.9.2011)

Κοινωνική Οικονομία & Κοινωνική Επιχειρηματικότητα

Ως «**Κοινωνικές υπηρεσίες γενικού συμφέροντος**» ορίζονται οι υπηρεσίες που είναι προσβάσιμες σε όλους, προάγουν την ποιότητα ζωής και παρέχουν κοινωνική προστασία σε ομάδες όπως ηλικιωμένοι, βρέφη, παιδιά, άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις και περιλαμβάνουν την εκπαίδευση, την υγεία, την κοινωνική στέγαση, την κοινωνική σίτιση, την παιδική φροντίδα, τη μακροχρόνια φροντίδα και τις υπηρεσίες κοινωνικής αρωγής, χωρίς, ωστόσο, να υποκαθιστούν τις γενικές υποχρεώσεις του κράτους στην άσκηση της κοινωνικής πολιτικής.

Ως «**κοινωνική ένταξη**» ορίζεται η δημιουργία των προϋποθέσεων για την ισότιμη συμμετοχή στην κοινωνική και οικονομική ζωή ατόμων που ανήκουν στις ευάλωτες και τις ειδικές ομάδες.

Ως «**κοινωνικός αντίκτυπος**» ορίζεται η παραγόμενη συλλογική και κοινωνική ωφέλεια που κομίζει η δραστηριότητα του Φορέα Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, όπως ορίζεται στο άρθρο 3, σε οικονομικό, περιβαλλοντικό και κοινωνικό επίπεδο στις τοπικές κοινωνίες.

Ως «**Εργαλείο Μέτρησης Κοινωνικού Αντικτύπου**» ορίζεται το μοντέλο παρακολούθησης του κοινωνικού αντικτύπου, που ο κάθε φορέας δύναται να συμπληρώνει με σκοπό τη βελτίωση των διαδικασιών λειτουργίας του και την ενδυνάμωση των δραστηριοτήτων του. Με απόφαση του Υπουργού Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης καθορίζονται τα τεχνικά ζητήματα και οι λεπτομέρειες εφαρμογής του.

Μιλάμε λοιπόν για ένα είδος αποκλεισμού των ατόμων λόγω της εκούσιας ή ακούσιας αποκοπής τους από τον κοινωνικό-οικονομικό- επαγγελματικό ιστό της χώρας.

Ο αποκλεισμός σχετίζεται με διάφορους παράγοντες :

- γεωγραφικούς
- οικονομικούς
- κοινωνικούς
- παραβατικότητα
- που σχετίζονται με τον εκπαιδευτικό χώρο

Ως αποτέλεσμα του αποκλεισμού είναι η ύπαρξη ανισοτήτων και διακρίσεων – έμμεσων ή άμεσων- με αποτέλεσμα τη χρήση «ταμπέλων», όπως «οι άλλοι», «ο ξένος», «ο φυλακισμένος», «ο χρήστης», κ.τ.λ.

Η *Ευρωπαϊκή Επιτροπή* εντάσσει για πρώτη φορά την έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού σε κείμενο της το 1989 και επικεντρώνεται κυρίως στην αντιμετώπιση της ανεργίας. Στη *Λευκή Βίβλο* αναφορικά με την *εκπαίδευση, κατάρτιση-διδασκαλία και εκμάθηση προς την κοινωνία της γνώσης* συνδέει άμεσα τον κοινωνικό αποκλεισμό με την έλλειψη κατάρτισης- εκπαίδευσης, ενώ θεωρεί την **εκπαίδευση – κατάρτιση** ως την έσχατη λύση για την αντιμετώπιση του.

Στην *Ελλάδα*, η συζήτηση για την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού ξεκίνησε αρχικά τη *δεκαετία του '90* με έμφαση στην ενίσχυση του τομέα της εκπαίδευσης-κατάρτισης.

Άρθρο 26 (Οικουμενική Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου)

“...Η εκπαίδευση πρέπει να αποβλέπει στην πλήρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας και στην ενίσχυση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιακών ελευθεριών..”

➤ **Νόμος 2327 (ΦΕΚ Α 156/31.07.1995)**

Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων

➤ **Νόμος 2525 (ΦΕΚ Α 188/23.09.1997)**

Ίδρυση Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ)

- σχολεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων
- προϋπόθεση κατοχή Απολυτηρίου Δημοτικού
- χορήγηση απολυτηρίου τίτλου ισότιμου με απολυτήριο Γυμνασίου
- συνολική φοίτηση δύο σχολικά έτη

Σκοπός: “..η συνολική ανάπτυξη των εκπαιδευομένων και η πληρέστερη συμμετοχή τους στο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό γίνεσθαι, καθώς και η αποτελεσματικότερη συμμετοχή τους στο χώρο της εργασίας..”

“..η καλλιέργεια κοινωνικών δεξιοτήτων και η συμμετοχή της εκπαίδευσης στη διαμόρφωση στους εκπαιδευόμενους θετικών στάσεων, **ως ενεργοί πολίτες** στο πλαίσιο της τοπικής αλλά και της ευρύτερης κοινωνίας..»

Κοινά χαρακτηριστικά:

- αίσθημα περιθωριοποίησης – «εμείς» ↔ «οι άλλοι»
- μη αποδοχής από το σύνολο της κοινωνίας λόγω της διαφορετικότητάς τους
- αίσθημα αδικίας
- εγκατάλειψη - έλλειψη κινήτρων
- ανάγκη μίας **δεύτερης ευκαιρίας**

Για ποιους λόγους «ξεχάστηκαν» /ή επέλεξαν να «ξεχαστούν»;

- Οικονομικοί λόγοι
- Κοινωνικοί λόγοι
- Από επιλογή
- Άλλοι (;)

Ανάγκη προσέγγισης:

- Ανοιχτή & δημοκρατική κοινωνία
- Επίτευξη κοινωνικής συνοχής
- Ισότιμη αντιμετώπιση πολιτών
- Ισότητα ευκαιριών
- Εξασφάλιση δικαιωμάτων
- Ελευθερία επιλογής

Βασική επιδίωξη της κοινωνίας είναι η καλλιέργεια και η προετοιμασία **ελεύθερων και ενεργών πολιτών**. Με σεβασμό στις έννοιες της **δημοκρατίας**, της **ελευθερίας** και της **διαφορετικότητας** του καθενός.

Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας στις Φυλακές (Σ.Δ.Ε.Φ.)

..σχολεία ενηλίκων που εδρεύουν σε σωφρονιστικά καταστήματα..

Έχουμε πολίτες στη φυλακή ή έχουμε κρατούμενους; (Warner, 2007)

18ος αιώνας → αρχικά θρησκευτικός/ηθικός χαρακτήρας

Στην Ελλάδα → 1985 → εκπαίδευση/επαγγελματική κατάρτιση κρατουμένων & προγράμματα επιμόρφωσης σωφρονιστικών υπαλλήλων & εκπαιδευτών

Άρθρα 34 & 35 του Σωφρονιστικού Κώδικα (Ν2776/1999)

«όλοι οι κρατούμενοι έχουν δικαίωμα στην εντός του καταστήματος εν γένει μόρφωση, άθληση, πολιτιστικές δραστηριότητες και δημιουργική απασχόληση. Η ενασχόληση των κρατουμένων με τις παραπάνω δραστηριότητες, η συμμετοχή και η συνεργασία τους σε σχετικά προγράμματα και ιδίως σε εκείνα επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης συνεκτιμάται θετικά για τη χορήγηση ευεργετικών μέτρων»

Ο κρατούμενος θα πρέπει να αντιμετωπίζεται αρχικά ως πολίτης, όπου το μόνο δικαίωμα που περιορίζεται κατά την κράτησή του οφείλει να είναι αυτό της ελεύθερης μετακίνησης (Συμβούλιο της Ευρώπης, 1987, 1990)

Η σωφρονιστική εκπαίδευση ορίζεται ως το σύνολο των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων που προκύπτουν, όταν το άτομο βρίσκεται υπό την επιτήρηση του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης.

(Carver και Harrison, 2016)

Στρατηγικό Πλάνο Σωφρονιστικής Πολιτικής 2021-2023

- ανθρωπισμός
- ασφάλεια
- επανένταξη
- διαφάνεια

Τομείς:

- αναβάθμισης υποδομών & βελτίωσης συνθηκών των καταστημάτων κράτησης
- ασφάλειας
- διοικητικής αναδιοργάνωσης
- εκπαίδευσης & κατάρτισης υπαλλήλων
- υγείας
- κοινωνικής επανένταξης αποφυλακισθέντων
- **εκπαίδευσης & επιμόρφωσης κρατουμένων**
- **ψυχοκοινωνικής ευμάρειας & ανάπτυξης του προσωπικού & των κρατουμένων**

35 Σωφρονιστικά Καταστήματα:

i. αγροτικό κατάστημα, ii. κλειστό κατάστημα, iii. ειδικό κατάστημα κράτησης νέων, iv. θεραπευτικό κατάστημα, v. Ίδρυμα αγωγής ανηλίκων, vi. Κεντρική αποθήκη υλικού

Δομές εκπαίδευσης & κατάρτισης στα Καταστήματα Κράτησης και στο Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Αρρένων Βόλου

- 7 Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης
- 19 Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Ως θεσμός καθιερώθηκε στην Ελλάδα, ως μέσο αντιμετώπισης του **κοινωνικού αποκλεισμού** και διέπεται από ευρωπαϊκές αρχές και πρότυπα.

‘Η εκπαίδευση στη φυλακή οφείλει να έχει σημαντική επίδραση στην επιστροφή των κρατουμένων στην κοινωνία. Όχι μόνο στο πλαίσιο της επανένταξης αλλά κυρίως στην αποδοχή της άποψης ότι η εκπαίδευση γενικά και η δια βίου μάθηση και εκπαίδευση πιο συγκεκριμένα, κατέχει καθοριστικό ρόλο στην επίτευξη της ‘επιστροφής στην κοινωνία’ του περιθωριοποιημένου και κοινωνικά αποκλεισμένου’ (Costelloe, 2014)

Οι εξετάσεις

Ο Κώστας εκτίει τον 6^ο έτος της ποινής του στις φυλακές Κορυδαλλού. Παρακολουθώντας το σχολείο εντός της φυλακής κατάφερε με μεγάλη προσπάθεια να ολοκληρώσει τη φοίτησή του και να περάσει στο τμήμα 'Λογιστικής'. Την Τετάρτη γράφει εξετάσεις και θα πρέπει να πάει στο Πανεπιστήμιο. Ωστόσο, η άδεια που κατέθεσε δεν έγινε αποδεκτή με αποτέλεσμα να δυσαρεστηθεί πολύ και να απογοητευτεί. Σκέφτεται να εγκαταλείψει τις σπουδές του. Μοιράζεται τη δυσαρέσκεια του με την κα Οικονόμου, Διευθύντρια του ΣΔΕ Κορυδαλλού.

Τι πρέπει να κάνει η κα Οικονόμου;

Επιδιωκόμενοι στόχοι:

- Απόκτηση απαραίτητων γνώσεων
- Ανάπτυξη δεξιοτήτων
- Παροχή κινήτρων & νέων προοπτικών
- Καλλιέργεια ομαδικού πνεύματος & συνεργατικής συμπεριφοράς
- Δημιουργία ενός εύφορου εκπαιδευτικού περιβάλλοντος
- Εξασφάλιση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης
- Δημιουργική & εποικοδομητική αξιοποίηση του χρόνου εγκλεισμού

Απώτερος στόχος: η εξασφάλιση της όσο το δυνατόν ομαλότερης επαν-ένταξης των ατόμων στην κοινωνία και αποφυγής ενδεχόμενης επανάληψης κάθε είδους παραβατικής συμπεριφοράς από μέρους τους.

Σύμφωνα με το Συμβούλιο της Ευρώπης, ο ρόλος της εκπαίδευσης στις φυλακές είναι υψίστης σημασίας. Αποδέχεται τους εκπαιδευόμενους/εγκλείστους ως πολίτες και ενεργά μέλη της κοινωνίας και θεωρεί την εκπαίδευση εντός των φυλακών ως παράγοντα καθοριστικής σημασίας, όσον αφορά την εξασφάλιση του δικαιώματος όλων των πολιτών στην εκπαίδευση/κατάρτιση και σε ένα δημοκρατικό και πλουραλιστικό περιβάλλον διαβίωσης.

Αναγνωρίζοντας επίσης τις αρνητικές συνέπειες του εγκλεισμού στο άτομο, το Συμβούλιο της Ευρώπης θεωρεί την εκπαίδευση ως μέσο επιτυχούς σωφρονισμού, αξιοποίησης του χρόνου κράτησης και εξασφάλισης ενός όσο το δυνατόν πιο ασφαλούς και δημοκρατικού περιβάλλοντος διαβίωσης.

«..Έως το 2020, πρωταρχική επιδίωξη της ευρωπαϊκής συνεργασίας αποτελεί η στήριξη και ανάπτυξη των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών-μελών με στόχο την προάσπιση των δημοκρατικών αξιών, της κοινωνικής συνοχής, της ενεργούς συμμετοχής & του διαπολιτισμικού διαλόγου...» (Συμβούλιο της Ευρώπης, 2009)

Συμβούλιο της Ευρώπης (2011):

(Κυρίαρχα μοντέλα σωφρονιστικής εκπαίδευσης)

A. Προσαρμογή του προγράμματος εκπαίδευσης της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στις ιδιαίτερες ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των ενηλίκων (περίπτωση Ιρλανδίας)

B. Προσανατολισμός στην απόκτηση βασικών γνώσεων & δεξιοτήτων, όσον αφορά την ένταξη στην αγορά εργασίας (περίπτωση Αγγλίας)

➤ εκπαίδευση (education) ≠ ανάπτυξη (training)

Γ. Περιορισμός της εκπαίδευσης στην ιδιαιτερότητα του χώρου και στην 'ιδιότητα' των εκπαιδευομένων ως κρατούμενοι (περίπτωση British Columbia/Canada, αρχές '90)

Επιτυχής εκπαίδευση: Αποφυγή κάθε είδους στερεοτύπων και προκαταλήψεων απέναντι στους εκπαιδευομένους και αντιμετώπιση τους ως ενεργούς πολίτες, ισότιμα μέλη της κοινωνίας και ολοκληρωμένα άτομα.

Θεωρητικό Πλαίσιο

➤ **Θεωρία P. Freire**

- Κεντρικό ζήτημα στην εκπαίδευση του Freire είναι ο **διάλογος**, ο οποίος προωθεί την ισοτιμία και στηρίζεται στην *ανοχή, την κατανόηση & τον σεβασμό*
- Κάνει κριτική στην «*τραπεζική αντίληψη της εκπαίδευσης (Banking education)*», όπου ο/η δάσκαλος/α είναι ο/η «*κάτοχος*» της γνώσης και απλά την μεταφέρει χωρίς να εμπλέκει σε αυτή τον/ην μαθητή/ρια
- Προωθεί μία πιο **δυναμική προσέγγιση** της μάθησης, με σεβασμό στις ιδιαίτερες ανάγκες και γνώσεις του/ης κάθε μαθητή/ριας και την συμμετοχή του/ης στη μαθησιακή διαδικασία. Οφείλει λοιπόν ο/η δάσκαλος/α να εντάξει στην εκπαιδευτική διαδικασία τις **εμπειρίες** και τις **ανάγκες** των μαθητών/ριών του/ης.
- Ο/Η μαθητής/ρια να αποκτήσει δύναμη και να συμμετέχει ενεργά και δυναμικά στην όλη διαδικασία.

«Η παιδεία μπορεί να γίνει μέσο απελευθέρωσης του ανθρώπου», Freire (1970), Η αγωγή του καταπιεζόμενου

Θεωρητικό Πλαίσιο

➤ Θεωρία J. Mezirow – Μετασχηματίζουσα μάθηση

«..η μετασχηματιστική μάθηση αναφέρεται στη διεργασία κατά την οποία το άτομο μετασχηματίζει τις διάφορες οπτικές του, δηλαδή τους τρόπους με τους οποίους ερμηνεύει, νοηματοδοτεί & αναδομεί τις διάφορες εμπειρίες της ζωής του, προκειμένου να παράγουν πεπιοθήσεις και απόψεις που θα αποδειχθούν περισσότερο αληθινές ή πιο ικανές να δικαιολογήσουν την παρώθηση σε δράση. Η μετασχηματιστική μάθηση περιλαμβάνει τη συμμετοχή σε ένα **γόνιμο διάλογο** που αξιοποιεί την εμπειρία των άλλων...» (Mezirow, 2007)

Σταδιακή υιοθέτηση απόψεων & προτύπων συμπεριφοράς, όπου σε συνδυασμό με τον ψυχισμό του ατόμου, συγκροτούν ένα ισχυρό και βαθιά ριζωμένο προσωπικό σύστημα ιδεών, αξιών & στάσεων → **νοητικά σύνολα-θεωρήσεις** (Taylor, 1998)

Τα **νοητικά σύνολα-θεωρήσεις** συχνά παρουσιάζουν λανθασμένες/διαστρεβλωμένες πεπιοθήσεις & παραδοχές, με αποτέλεσμα η ένταξη μας στην πραγματικότητα να παρουσιάζει δυσλειτουργίες.

Το αντιληπτικό σύστημα τείνει να αποδέχεται εμπειρίες που προσαρμόζονται εύκολα σε αυτό.

Η μάθηση είναι μία δραστηριότητα κατασκευής νοήματος, η οποία αποτελείται από δύο κατηγορίες:

α. νοηματικά σχήματα (αντιλήψεις, συναισθήματα, στάσεις)

β. νοηματικές οπτικές (ευρείες γενικευμένες προδιαθέσεις προσανατολισμού)

Φάσεις μετασχηματιστικής μάθησης:

- Αποπροσανατολιστικό δίλημμα
- Αυτοεξέταση συναισθημάτων φόβου, ενοχής, οργής
- Κριτική αξιολόγηση παραδοχών – **κριτικός στοχασμός**
- Αναγνώριση δυσαρέσκειας & παραδοχή διεργασίας μετασχηματισμού
- Διερεύνηση επιλογών για νέους ρόλους, σχέσεις, δράσεις
- Σχεδιασμός προγράμματος δράσης
- Απόκτηση κατάλληλων γνώσεων & ικανοτήτων
- Δοκιμή νέων ρόλων
- Οικοδόμηση ικανότητας & αυτοπεποίθησης νέων ρόλων
- Επανένταξη στη ζωή

Η **Τέχνη** μπορεί να αποτελέσει μέσο ώστε να τεθεί σε λειτουργία η διεργασία του κριτικού στοχασμού και κατ' επέκταση του μετασχηματισμού της ήδη αποκτηθείσας μάθησης → «θεραπευτική» μορφή τέχνης.

➤ **Χαρακτηριστικά ενηλίκων εκπαιδευομένων**

- Ύπαρξη ήδη παραδεδεγμένων εννοιών & πεπτοιθήσεων
- Κριτικός στοχασμός- **αυτο-στοχασμός**
- Ιδιαίτερη ψυχολογική κατάσταση
- Ενεργός συμμετοχή
- Συγκεκριμένος τρόπος προσέγγισης της γνώσης & της μάθησης

➤ **Τρόπος προσέγγισης εκπαιδευτών**

- Σεβασμός στις αντιλήψεις & εμπειρίες του καθενός
- Προαγωγή του διαλόγου
- Ενεργητική ακρόαση
- Εμπύχωση
- Προσαρμοστικότητα στις ιδιαίτερες ανάγκες της ομάδας

Επιτυχές εκπαιδευτικό πρόγραμμα στις φυλακές

A. Επικεντρωμένο στις ιδιαίτερες ανάγκες, τα ενδιαφέροντα & τις δυνατότητες των εκπαιδευομένων

- αποδοχή και σεβασμός κάθε είδους διαφορετικότητας

B. Ενθάρρυνση για ενεργό συμμετοχή και δράση των εκπαιδευομένων στο καθημερινό πρόγραμμα

- ανάθεση ρόλων
- συμμετοχή σε projects
- συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων

Γ. Ενίσχυση/προσαρμογή του καθημερινού προγράμματος σπουδών με θέματα της επικαιρότητας ή θέματα που ενδιαφέρουν τους εκπαιδευομένους

- εναλλακτικοί τρόποι διδασκαλίας

Δ. Δυνατότητα, οι εκπαιδευόμενοι να αποδώσουν στον εαυτό τους έναν άλλο ρόλο/ιδιότητα πέραν από αυτόν του κρατουμένου

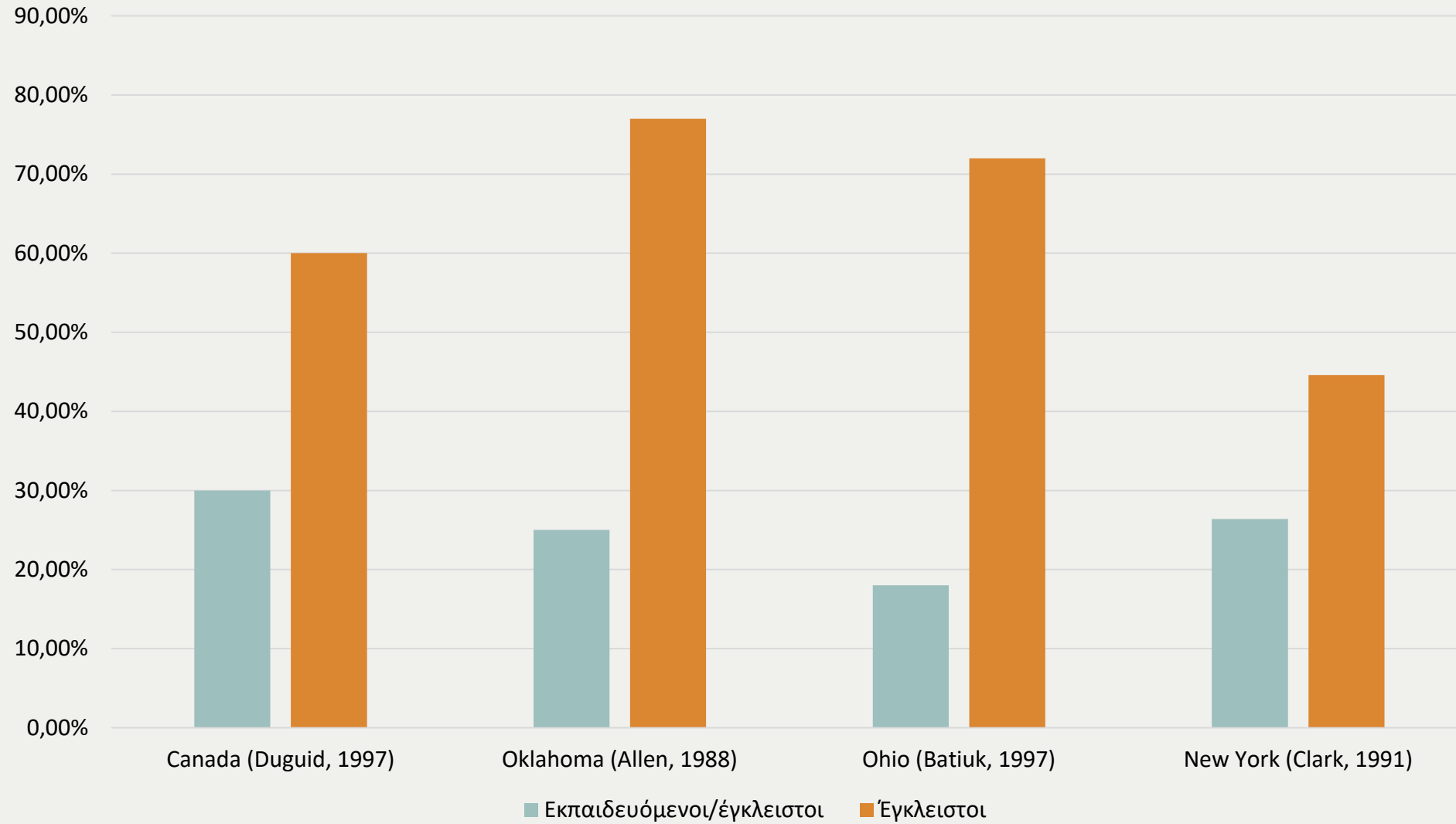
- 1/2 των χωρών → γενική εκπαίδευση σε όλες τις φυλακές
- 1/3 των χωρών → επαγγελματική κατάρτιση στις φυλακές
- 2/3 των χωρών → προγράμματα μη τυπικής εκπαίδευσης στις φυλακές
- άνισες ευκαιρίες για πρόσβαση στην εκπαίδευση
- περιορισμένη πρόσβαση σε ΤΠΕ ≠ δυνατότητα εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης
- εκπαιδευτικοί με ειδική κατάρτιση (επιθυμητό)
- παρουσία Τέχνης
- ετερογένεια μεταξύ των εκπαιδευομένων
 - μεγάλα ποσοστά ατόμων με χαμηλό μορφωτικό & κοινωνικό επίπεδο
 - ελλιπής φοίτηση → σχολική διαρροή
 - αρνητική εικόνα για το σχολείο
 - χαμηλή αυτοπεποίθηση, αυτοεκτίμηση
 - έλλειψη ενδιαφέροντος

Έρευνες επιβεβαιώνουν ότι το ποσοστό των αποφυλακισμένων, που παρακολούθησαν/ολοκλήρωσαν κάποιο είδος εκπαίδευσης στις φυλακές και κατά την αποφυλάκιση τους παρουσίασαν ξανά παραβατική συμπεριφορά είναι **εξαιρετικά μικρό**. Οι λόγοι:

- A. απόκτηση απαραίτητων γνώσεων & δεξιοτήτων για την επανένταξη τους στην αγορά εργασίας
- B. τρόποι διαχείρισης του θυμού τους/συναισθημάτων
- Γ. Εμπύχωση, αυτοεκτίμηση
- Δ. κριτική σκέψη, λήψη αποφάσεων
- Ε. νέες οπτικές

Επιστροφή στη φυλακή;

Μπορεί η εκπαιδευτική διαδικασία στις φυλακές να συμβάλλει στην προετοιμασία ενεργών και ελεύθερων πολιτών;

Τι φυλακές χρειάζονται;

Prison Madrid VI

Family unit prison near Madrid,
Spain

PRISON PHOTOGRAPHY

Madrid Prison © Gunnar
Knechtel

Michael Moore Goes to Norway & Visits a Prison of the Future

(<https://www.youtube.com/watch?v=01mTKDaKa6Q>) (4:57/8:49)
(Bastoy Prison - Norway)

2° ΣΔΕ Κορυδαλού 'Γεώργιος Ζουγανέλης'
<https://www.youtube.com/watch?v=hTd0Oomrll>

Bastoy Prison

- Αρχή της κανονικότητας
- 90% ποινών: 12 μήνες → μέγιστη ποινή : 21 έτη → προληπτικός εγκλεισμός
- Εκλογικό δικαίωμα
- Δυνατότητα σπουδών
- Αμοιβή λόγω εργασίας συν μηνιαίο επίδομα
- Εντός της φυλακής: σχολείο & βιβλιοθήκη
εκκλησία
ειδικό κτήριο εβδομαδιαίων επισκέψεων
- Υποτροπή → Νορβηγία: **20%**
ΗΠΑ: 76%
Ηνωμένο Βασίλειο: 45%

- Clements, P., The Rehabilitative Role of Arts Education in Prison: Accommodation or Enlightenment?, Jade 23,2, NSEAD 2004
- Costelloe, A. & Warner, K., Prison Education across Europe: policy, practice, politics, London Review of Education, Volume 12, Number2, July 2014
- Freire, P. & Fuandez, A., Learning to question. A pedagogy of liberation, New York, 1989
- Pagoni, M., Karakatsani, D., Stamelos G., Etienne R. and Spinthourakis J.-A., Curricular, Pedagogical, and Didactic Questions about Participative Citizenship in Lower Secondary Schools: A comparison of two European countries, CiCea, 2010
- Vacca J., Educated Prisoners Are Less Likely to Return to Prison, The Journal of Correctional Education, December 2004
- Βεκρής, Λ.& Χοντολίδου, Ε. (επιμ.), Προδιαγραφές Σπουδών για τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, ΓΓΕΕ-ΙΔΕΚΕ, 2003
- **Μπάλιας, Σ., Ενεργός Πολίτης και Εκπαίδευση, Εκδόσεις Παπαζήση, 2008**
- Παναγιωτόπουλος, Γ (2009). Ο Κοινωνικός Αποκλεισμός και οι επιπτώσεις του στην κοινωνική συνοχή. Στο Κόνσολας, Μ., Παναγιωτόπουλος, Γ., Παπαπέτρου, Σ (επιμ.) Ευάλωτες Κοινωνικές Ομάδες. Μια θεωρητική προσέγγιση ιδεολογικών, κοινωνικών εκπαιδευτικών ζητημάτων (σσ. 29-45). Αθήνα: Γρηγόρης

«Ελευθερία είναι να έχεις ένα σχολείο μέσα στις φυλακές..να υπάρχουν ανάμεσα σε φυλακισμένους και να νοιώθεις ελεύθερος..»

Εκπαιδευόμενος ΣΔΕ

